

KÄRKÖLÄ

KÄRKÖLÄN KUNTA

KIUSAAMISEN EHKÄISYN JA PUUTTUMISEN SUUNNITELMA

Varhaiskasvatus

SISÄLLYSLUETTELO

Yleistä	2
Mitä kiusaaminen on?.....	3
Kiusaamisen ehkäisy	4
Kiusaamiseen puuttuminen ja jälkiseuranta.....	5
Yhteistyö.....	6
Suunnitelman dokumentointi ja arviointi.....	6
Poimintoja lasten ja huoltajien ajatuksista kiusaamiseen liittyen.....	7
Kirjallisuus ja materiaalivinkit	8
Selvitys kiusaamistilanteesta	9

Yleistä

Kärkölän varhaiskasvatuksen kiusaamisen ehkäisy ja puuttumisen suunnitelma on tarkoitettu liitteeksi kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan ja työkaluksi kaikille kasvattajille. Kiusaamisen ehkäisy ja puuttuminen kuuluvat osaksi Kärkölän kunnan varhaiskasvatuksen linjausta.

Suunnitelma on suunnattu varhaiskasvatukseen ja sen kohteena ovat lasten keskinäiset suhteet. Miten kiusaamista voidaan vähentää sekä miten kiusaamistilanteisiin voidaan puuttua? Tavoitteenamme on saada koko kunnan varhaiskasvatuksen henkilöstö sitoutumaan kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumiseen. Tarkoituksenamme on kehittää vanhempien ja varhaiskasvatuksen välistä kasvatuskumppanuutta, ottamalla perheet mukaan kehittämään varhaiskasvatuksen kiusaamisen ehkäisevää toimintaa.

Suunnitelman avulla luodaan varhaiskasvatukseen kulttuuria, jossa toiminta itsessään on jo kiusaamista ehkäisevää. Tavoitteenamme on osallistaa lapset kiusaamista ehkäisevään toimintaan.

Kiusaamisen ehkäisy ja puuttumisen suunnitelma on toteutettu yhdessä varhaiskasvatuksen henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa. Suunnitelmaa tarkistetaan ja uudistetaan tarpeen mukaan kunnan varhaiskasvatussuunnitelman päivityksen yhteydessä.

Suunnitelmamme pohjautuu seuraaviin asiakirjoihin. Varhaiskasvatuslain (540/2018) 3 artiklan mukaan lapselle on varmistettava turvallinen varhaiskasvatusympäristö sekä edistettävä lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksen arvopohja perustuu yleissopimukseen lapsen oikeuksista (60/1991). Artiklassa 2 todetaan, että kaikilla lapsilla on samat oikeudet ja he ovat samanarvoisia, eikä ketään saa syrjiä. Artiklassa 19 todetaan myös, että lapsella on oikeus suojaan fyysistä ja psyykkistä väkivaltaa vastaan. Artiklassa 31 korostetaan lapsen oikeutta leikkiin, lepoon ja vapaa-aikaan.

Lasten kanssa työskentelevillä aikuisilla tulee olla samansuuntainen käsitys siitä, mitä kiusaaminen on. Poikkeavat näkemykset vaikuttavat siihen, että kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen ei ole systemaattista sekä johdonmukaista kasvattajien kesken. Varhaiskasvatuksen työntekijät määrittelevät, mikä on hyväksyttävää käytöstä ryhmässä ja mikä ei. Aikuisten asenne lapsia, toisia kasvattajia ja loukkaavaa käytöstä kohtaan ovat ratkaisevia kiusaamistilanteissa. Asenteet kertovat myös ryhmässä vallitsevista arvoista ja normeista. Aikuisten kesken selvittämättömät konfliktit tai kiusaaminen ei mahdollista kiusaamisen ehkäisevää työtä lapsiryhmässä. Huono ja jännittynyt ilmapiiri kasvattajien kesken tarttuu myös lapsiin.

Perheillä ja lasten vanhemmilla on tärkeä rooli kiusaamisen ehkäisyssä yhdessä kasvattajien kanssa. Kodin kasvatusarvot ovat osa lasta, joka vaikuttaa hänen tapansa liittyä ja toimia vertaisryhmässä. Kasvatuskumppanuus ja yhteiset arvot varhaiskasvatuksen sekä kodin välillä edesauttavat kiusaamisen ehkäisyä onnistumisessa. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan tulee kuunnella vanhempia ja ottaa vakavasti heidän huolensa. Vanhemmat tarvitsevat myös tietoa kiusaamisesta ilmiönä.

Kiusaamisen ehkäisy on vaikuttamista lapsiryhmän toimintaan, turvallisen ryhmän luomiseen sekä vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen. Kiusaamisen ehkäisy pitää aloittaa aina ajoissa. Ei ole merkityksellistä odottaa, että negatiivisesta käytöksestä muodostuu suunnitelmallista kiusaamista.

Konfliktien ja riitojen oikeanlainen ratkaisu voidaan nähdä kiusaamisen ehkäisyinä. Tavoitteena on, ettei kiusaamista pääsisi syntymään.

Mitä kiusaaminen on?

Kiusaaminen on mitä tahansa toimintaa, joka tarkoituksella vahingoittaa tai loukkaa toista. Kaikki riidat ja konfliktit eivät kuitenkaan ole kiusaamista, mutta toistuessaan ja pitkään jatkuessaan niistä saattaa tulla sitä. Lapsen oma kokemus kiusaamisesta ja kyky arvioida tapahtunutta on otettava huomioon siinä tilanteessa.

Kiusaamiselle on tyypillistä:

- toistuvuus
- vallan epätasapaino
- uhrin kyvyttömyys puolustautua

Kiusaamisen ja konfliktin välisenä erona pidetäänkin sitä, että kiusaajan ja kiusatun välillä vallitsee vallan epätasapaino. Konflikteissa ja riidoissa on usein kyse kahdesta tai useammasta suhteellisen tasaväkisestä henkilöstä, jotka riitelevät tai ovat eri mieltä jostakin asiasta. Kiusaamisessa on kyse siitä, että kiusatulla on vaikeuksia puolustautua itseensä kohdistuvaa negatiivista käyttäytymistä vastaan -> syntyy vallan epätasapaino. Kiusaaja voi olla fyysisesti vahvempi, verbaalisesti taitavampi, iältään vanhempi tai hän saa tukea ryhmän muilta jäseniltä.

Fyysinen kiusaaminen

- lyöminen
- potkiminen
- kamppaaminen
- esteenä oleminen
- vaatteiden repiminen
- nipistely
- kivien ja hiekan heittäminen
- leikkien sotkeminen
- ahdistelu
- intiimialueiden kopelointi

Psyykkinen kiusaaminen

- uhkailu
- manipulointi
- kiristäminen
- ilveily ja ilmeily
- poissulkeminen, syrjintä
- leikin sääntöjen muuttaminen
- selän takana puhuminen
- puhumatta jättäminen
- matkiminen

Sanallinen kiusaaminen

- haukkuminen
- nimittely
- hännääminen
- lällättäminen
- vaatteiden, hiusten yms. kommentointi
- määrääminen
- selän takana puhuminen

Kiusaamisen ehkäisy

Kiusaamisen ehkäisyssä kasvattajien tulee olla herkkävaistoisia ja tarkkaavaisia lapsia kohtaan sekä havainnoida lapsia ja ryhmän dynamiikkaa. Kiusaamisen ehkäisyyn osallistuvat niin varhaiskasvatuksen henkilökunta kuin huoltajatkin yhdessä.

Kiusaamisen ehkäisyssä painotamme seuraavia asioita:

Turvallinen ympäristö:

- kiusaamiselle nollatoleranssi. Puututaan heti, jos nähdään tai kuullaan kiusaamista.
- positiivinen ilmapiiri -> aikuiset ovat lapsille turvallisia ja helposti lähestyttäviä, joille voi tulla kertomaan asioista.
- annetaan positiivista palautetta hyvästä käytöksestä-> sanat, ilmeet, eleet ”peukutus”
- muokataan tarvittaessa ympäristöä
- aikuisen läsnäolo arjessa ja leikeissä -> taataan turvallinen leikkiympäristö.

Sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelu:

- harjoitellaan ikätasolle sopivin menetelmin
- keskustellaan mikä on oikein ja väärin, miten olla hyvä ystävä
- selkeät säännöt ja toimintatavat, jotka ovat kaikille samat
- rakennetaan hyvää ryhmähenkeä
- tunne- ja kaveritaitojen harjoittelu -> erilaisuus, ystävyys, monikulttuurisuus, kirjat, sadut, draama, Piki, nalle- ja tunnekortit
- henkilökunnan kouluttautuminen

Leikin havainnointi, ohjaaminen ja osallistuminen:

- aikuinen aidosti läsnä ja osallistumassa lapsen päivässä
- havainnoidaan ja dokumentoidaan leikkejä
- erilaisuuden hyväksyminen -> opitaan leikkimään erilaisten kavereiden kanssa, ryhmäytyminen
- pienryhmätoiminta ja toiminnan porrastaminen

Lapsen itsetunnon vahvistaminen ja osallisuus:

- kannusta, motivoi, kiitä -> huomaa hyvä!
- sanoita
- anna valinnan mahdollisuuksia

Kasvatuskumppanuus:

- luodaan luottamuksellinen ja avoin suhde
- ota huoli vakavasti
- vastavuoroisuus
- vanhemmat voivat tukea kotona lapsen vertais- ja ystävyysuhteita

Kiusaamiseen puuttuminen ja jälkiseuranta

Varhaiskasvatuksessa on sovittu yhteiset pelisäännöt, joiden mukaan toimitaan. Kiusaamista ei hyväksytä. Kaikkiin kiusaamistilanteeseen puututaan välittömästi. Aikuinen ilmaisee selvästi, ettei kiusaaminen ole hyväksyttyä. Lapsen ikätaso huomioidaan: – yli 3-vuotiailla kaikki osapuolet mukana selvittelyssä. Tilannetta voi selvittää kuka tahansa lähellä oleva aikuinen. Leikki pysäytetään, ja kun tilanne on saatu rauhoittumaan, se selvitetään kaikkien osapuolien kesken. Jokaista lasta kuullaan tasapuolisesti, jotta voidaan varmistaa tapahtumien todellinen kulku ja tausta, väärinkäsitysten välttämiseksi.

Kiusaamistilanteen selvittäminen:

- Mitä tapahtui?
- Miltä sinusta tuntuisi, jos sinulle sanottaisiin tai sinua kohdellaan huonosti?
- Mitä olisi voinut tehdä toisin?
- Sovinnon tekeminen esim. silittäminen tai anteeksipyyntö – tunne tekoa tärkeämpi. Anteeksipyyntöä voi esittää myös myöhemmin tilanteen ja tunteiden rauhoituttua.
- Voidaanko jotakin hyvittää, esimerkiksi korjata rikkoutuneet leikit?
- Tilanteen mukaan jatketaan leikkiä tai keksitään jotain muuta tekemistä

Kiusaamistilanteen jälkeen:

- Vertaisryhmän tuki ja yhteinen keskustelu
- Yhteisten sääntöjen kertaaminen
- Sovitaan tarvittaessa yhteisesti ne tukitoimet, jotka ovat tarpeen kiusatun ja kiusaajan kannalta.
- Sovitaan sekä seurannasta että arvioinnista
- Dokumentoinnin apuna liite: selvitys kiusaamistilanteesta

- Kiusaamistilanteista keskustellaan vanhempien kanssa.
- Kiusaamistilanteista keskustellaan myös tiimissä.
- Tarvittaessa myös jälkipuinti ryhmässä lasten kanssa. Kiusaamistilanteita voidaan käsitellä esim. nukketatterin avulla tai Piki-materiaalia hyödyntäen.
- Kiusaamistilanteissa vahvistetaan ryhmän kuullen hyvää käytöstä ja toisen huomioonottamista.

Yhteistyö

Huoltajat:

- Vakavammat ja toistuvat kiusaamistilanteet keskustellaan huoltajien kanssa ja dokumentoidaan aina selvityksenä kiusaamistilanteesta (liite). Laajemman ongelman esiintyessä, asiasta tiedotetaan kaikille huoltajille.
- Myös huoltajien esille tuomat kiusaamistapaukset otetaan aina vakavasti ja selvitetään.
- Tarvittaessa asiaan kuuluvien kanssa pidetään tapaamiset varhaiskasvatussyksikössä, jossa asiaa selvitetään ja sovitaan tarvittavat jatkotoimenpiteet.
- Tilannetta seurataan.

Viranomaiset:

- Yhteistyötä tehdään tapauskohtaisesti erityisammattilaisten kanssa: esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan, psykologin, koulun terveydenhoitajan tai koulukuraattorin kanssa.

Suunnitelman dokumentointi ja arviointi

Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelmaa arvioidaan sekä päivitetään tarpeen mukaan kunnan varhaiskasvatussuunnitelman päivityksen yhteydessä yhdessä varhaiskasvatussyksikön henkilökunnan kanssa. Perhepäivähoidossa suunnitelma käsitellään perhepäivähoidon tiimissä. Esiopetuksen kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma käsitellään yhtenäiskoulun lukuvuosisuunnitelman yhteydessä. Henkilöstön kanssa suunnitelma käydään läpi tiimipalaverissa ja muulle henkilöstölle suunnitelma esitetään talon yhteisessä viikkokokouksessa. Koko päiväkodin yhteinen suunnitelma löytyy päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmasta sekä perehdytyskansiosta. Päiväkodin jokaisella ryhmällä on omat ryhmäkohtaiset kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumiseen liittyvät suunnitelmat kirjattuna ryhmävasussa. Ryhmät käyvät suunnitelmat läpi ja arvioivat säännöllisesti.

Huoltajille kerrotaan kiusaamista ehkäisevästä työstä ja annetaan mahdollisuus osallistua keskusteluun ja toiminnan suunnitteluun. Yhteistyötahot sekä huoltajat saavat nähdä suunnitelman varhaiskasvatussuunnitelman liitteenä (varhaiskasvatuksen yksiköt ja peda.net).

Poimintoja lasten ja huoltajien ajatuksista kiusaamiseen liittyen

Mitä kiusaaminen on?

Lapset:

- se on leikkien sotkemista
- jos tekee jotain pahaa
- tönii, potkaisee tai lyö kaveria

Huoltajat:

- leikkien ulkopuolelle jättämistä
- nimittely ja haukkuminen
- töniminen, lyöminen

Miten sinua on kiusattu?

Lapset:

- mua on nimitelty tyhmäksi
- haukuttu tai lällätelty

Huoltajat:

- nimitelty
- sotkettu tahallaan leikit
- leikin ulkopuolelle jättämistä

Miltä se on tuntunut?

Lapset:

- ihan tyhmälle!
- on tuntunut pahalta
- ei miltään, en ollut surullinen

Lapset kertovat, että ovat kertoneet kiusaamisesta aikuiselle ja siitä pitää kertoa.

Huoltajien mielestä parhaita tapoja selvittää kiusaaminen on:

- jutella lasten sekä heidän vanhempien kanssa asiasta
- puuttua siihen heti ja rauhoittaa tilanne
- kertoa, miten pahalta kiusaaminen tuntuu, sanoittaa tunteita
- harjoitella anteeksipyytämistä

Mitä hyvää voisit tehdä, että kukaan ei tuntisi itseään kiusatuksi?

- kertoa aikuisella
- auttaisin toista lasta, pienempää
- ottaa leikkiin mukaan ja pyytää anteeksi

Kirjallisuus ja materiaalivinkit

KUVALLISET SÄÄNTÖTAULUT/ TOIMNNANOHJAUSTAULUT

LIIKENNEVALOT (kaulanauhat)

TUKIVIITTOMAT (veo/ papunet)

PIKI- MATERIAALI; Talossa yksi Piki- kirja, Sun ja mun juttu ja kuvat hahmoista, lisäksi löytyy virkattuja Piki- hahmoja; henkilökunnalla myös omia kirjoja

SADUTUS

TUNNEKORTIT: Nallekortit pienillä, Susi- kortit (Anemone/ veon kaapit), sosiaalinen tilanne valokuvakortit (Anemone/ veon kaapit)

SATUHIERONTA- kirja löytyy Anemonesta

TEATTERI/ DRAAMA; ELÄINLASTEN ELÄMÄÄ- PÖYTÄTEATTERI (löytyy veon kaapeista/ Anemonesta)

TUNNEPELIT; joitakin laminoituja noppapelejä ilmeistä ja tunnetiloista (Anemone/ veo)

TUNNEMUKSU JA MUTUTOUKKA- MATERIAALI

HUOMAA HYVÄ; VAHVUUS VARIS- KORTIT ja HUOMAA HYVÄ KIRJA löytyvät talosta

VUOROVAIKUTUSLEIKKI- VIHKOISIA löytyy ryhmistä ja veolta

VIIDAKKOLEIKKI; ohjeet löytyvät veolta

VIITOTTU RAKKAUS- nettisivustolta löytyy runsaasti kuvitettuja sosiaalisia tarinoita ja muuta aiheeseen liittyvää materiaalia

KIRJASTOSTA TUNNETAITOIHIN LIITTYVIÄ KIRJASARJOJA:

- MOLLI- KIRJAT (päiväkodista löytyy kaksi virkattua Molli- hahmoa)
- JUKKA HUKKA- KIRJAT
- YMPYRÄISET- KIRJAT
- FANNI- KIRJAT (veolta löytyy kolme sarjan kirjaa)
- PEKKA TÖPÖHÄNTÄ- KIRJAT
- AINO- JA MIKKO MALLIKAS- KIRJOISSA MONIA AIHEESEEN SOPIVIA

Selvitys kiusaamistilanteesta

- Paikka ja aika
- Paikalla olleet lapset ja aikuiset
- Tapahtuman kuvaus
- Kiusaamisen ehkäisemiseksi tehdyt toimenpiteet
- Kiusaamiseen puuttuminen
- Jatkotyöskentely